

היום נלמד בעזרת ה':

ביצה דף ב

משנה: נחלקו ב"ש וב"ה האם ביצה שנולדה ביום טוב מותר לאכלה (= באותו יום), ויבואר בגמרא.

כותבת: תמרה.

(המשנה מביאה שלוש מחלוקות של בית שמאי ובית הלל שבהם בית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים).

השוחט חיה ועוף ביו"ט ואין לו עפר למצוות כיסוי הדם (= השוחט חיה ועוף חייב לכסות את דמם מדאורייתא), לדעת ב"ש מותר לו לחפור בקרקע עם דקר (= את חפירה) ויכסה את הדם, ולדעת ב"ה לא ישחוט אלא אם יש לו עפר מוכן מבעוד יום. ומודים ב"ה שאם לא היה לו עפר מוכן, ועבר ושחט, והיה לו דקר נעוץ בקרקע מבעוד יום, שיחפור בדקר ויכסה את הדם, לפי שלאחר ששחט הוא כבר התחייב במצוות כיסוי הדם.

שאפר כירה מוכן הוא: יבואר בגמרא.

גמרא: הגמרא מבררת במה המשנה עוסקת: אם מדובר בתרנגולת המיועדת להישחט ולהאכל, א"כ מדוע ב"ה אוסרים לאכול את ביצתה, והרי הביצה היא 'אוכלא דאיפרת', ביאור: הרי התרנגולת אינה מוקצה, לפי שהיא מיועדת לאכילה, וא"כ הביצה היא 'אוכל' שנפרד מ'אוכל' (= התרנגולת).

ואם מדובר בתרנגולת המיועדת לגדל ביצים ואינה מיועדת להישחט, א"כ מדוע ב"ש מתירים לאכול את ביצתה, והרי הביצה באה מתרנגולת שהיא 'מוקצה'.

ומאי קושיא (= על ב"ש)? יתכן שב"ש סוברים כרבי שמעון (= במס' שבת מד.). שאין בכלל איסור מוקצה.

(המשך בדף הבא ↓)

הגמרא מבארת את הקושיא על ב"ש: הקשינו על ב"ש משום שיתכן שאפילו רבי שמעון שמתיר 'מוקצה', הרי ש'נולד' הוא אוסר, לפי שהוא סובר שאדם לא מקצה מדעתו דבר הראוי לו ולכן אין איסור 'מוקצה', אבל 'נולד' הרי לא היה בעולם אתמול ודעתו לא היתה עליו ולכן הוא אוסר, וא"כ קשה מדוע ב"ש מתירים לאכול ביצה שנולדה היום ולא היתה בעולם לפני יו"ט.

רב נחמן מתרץ: מדובר בתרנגולת המיועדת לגדל ביצים, ומי שסובר שיש איסור 'מוקצה' סובר שיש איסור 'נולד' וכן להיפך, וב"ש סוברים כרבי שמעון שאין איסור מוקצה ונולד, וב"ה סוברים כרבי יהודה שיש איסור מוקצה ונולד.

קושיא על רב נחמן: במשנה במס' שבת למדנו שלדעת בית שמאי מותר להעביר בידיים מעל השולחן את העצמות (= קשות שאינן ראויות לכלב) והקליפות של אגוזים (= שאינן ראויות למאכל בהמה), לפי שאין איסור לטלטל מוקצה. ולדעת בית הלל אסור לטלטל מוקצה, ולכן הוא מסלק את הלוח של השולחן (= שיש לו תורת 'כלי' ואינו מוקצה) שעליו נמצאים העצמות והקליפות ומנער אותו. ע"כ המשנה.

ואמר על זה רב נחמן שאנו הופכים את השיטות במשנה, שב"ש מחמירים וסוברים כרבי יהודה שיש מוקצה, וב"ה מקילים וסוברים כר"ש שאין מוקצה. א"כ מוכח שלדעת רב נחמן ב"ש לא סוברים כר"ש!

רב נחמן מתרץ: לגבי שבת סתם לנו התנא כרבי שמעון, כפי שלמדנו במשנה במס' שבת - מחתכים בשבת את הדלועים התלושים לפני הבהמה אפילו שהם לא מיועדים לבהמה אלא לאדם, ואת הנבלה לפני הכלבים אפילו שהיא התנבלה היום ובבין השמשות היא לא היתה מיועדת למאכל הכלבים. ע"כ המשנה. זוה כדעת רבי שמעון שאין איסור 'מוקצה' בשבת. ולכן אנו מעמידים את המשנה לגבי עצמות וקליפות שב"ה סוברים כר"ש שאין מוקצה, כדי שהמשניות לא יסתרו זו את זו (= שהרי 'הלכה כסתם משנה' ואם סתם לנו התנא כר"ש הרי שהלכה כמותו, ובכל מקום ההלכה כבית הלל, ובהכרח שב"ה סוברים כר"ש).

אבל לגבי יום טוב סתם לנו התנא כרבי יהודה, כפי שנלמד במשנה לקמן - שלא מבקעים עצים מקורה שנשברה ביו"ט, הואיל ובין השמשות היא לא היתה מיועדת להיסק (= דבר שהיה מוקצה בבין השמשות נשאר מוקצה לכל השבת / יו"ט). ע"כ המשנה. זוה כדעת רבי יהודה הסובר שיש איסור 'מוקצה'. ולכן אנו מעמידים את

משנתינו האוסרת ביצה שנולדה ביו"ט בתרנגולת העומדת לגדל ביצים, ואנו אומרים שב"ה סוברים כרבי יהודה שיש מוקצה.

קושיא: והרי רבי הוא סידר את המשניות והוא 'סתם' את המשניות, וא"כ מה שונה שבת שהוא סתם לנו כר"ש (= שאין איסור מוקצה) ומה שונה יו"ט שהוא סתם לנו כרבי יהודה (= שיש איסור מוקצה)?

תירוץ: שבת היא חמורה, ואף אם נקל בה באיסור מוקצה לא יבואו לזלזל בה, אבל יו"ט הוא יותר קל בעיני האנשים (= שהרי מותר לעשות בו מלאכות לצורך אוכל נפש), וכדי שלא יבואו לזלזל בו סתם לנו רבי יהודה המחמיר במוקצה.

במאי אוקימתא בתרנגולת: אם כל הבעיה בביצה שנולדה היא משום 'מוקצה' – מדוע לא העמידה המשנה את המחלוקת בתרנגולת עצמה שעומדת לגדל ביצים שהיא מוקצה: האם מותר לשחוט אותה לאכילה?

הגמרא מנסה לתרץ שהמשנה בחרה להעמיד את המחלוקת על הביצה שנולדה, בכדי להשמיע את החידוש בדעת בית שמאי שמתירים לא רק 'מוקצה' אלא גם 'נולד'. אלא שאם כן מאידך, אפשר להשמיע את החידוש בדעת בית הלל שאוסרים אפילו רק במוקצה בלי נולד?

אלא אמר רבה... ומשום הכנה: מדובר בתרנגולת העומדת לאכילה שאינה מוקצה, אבל אף על פי כן הביצה שלה מוקצה (לדעת בית הלל). כי מדובר ביו"ט שחל אחרי שבת, והסיבה משום הכנה. כתוב בתורה לגבי שבת 'והיכינו את אשר יבאו' שצריך להכין את המאכלים לשבת, אבל דבר שנוצר ונולד בשבת אסור משום מוקצה. כל ביצה שנולדת היום כבר נגמר בישולה ביום האתמול. ולכן ביצה שנולדה בשבת היתה אמורה להיות מותרת, כי כבר היתה מוכנה ביום שישי (אלא שגזרו על כך כדלהלן). אבל ביצה שנולדה ביו"ט שחל ביום ראשון, הכנתה נוצרה בשבת ומכיון שלא היתה מוכנה לשבת היא מוקצה.

והוא הדין בשבת שאחרי יו"ט - הביצה שנולדה בשבת אסורה (לגמוע אותה בלי בישול כמובן). מכיון שגם יו"ט נכלל בשבת שצריך להכין לו את המאכל (שיהיה מזומן בעולם) לפני יו"ט (אמנם מותר להתעסק עם המאכל במלאכות המותרות ביו"ט לצורך אוכל נפש).

אלא מעתה יו"ט בעלמא תשתרי: רבנן גזרו גמ'ט שחל באמצע השבוע, וגם בשבת שאינה סמוכה ליו"ט שהביצה אסורה – גזירה אטו שבת ויו"ט הסמוכים זה לזה.

השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות: שעדיין לא נולדו. ביצים אלו מותרות באכילה מכיון שכל עוד לא נולדו הן נחשבות לאחד מאיברי התרנגולת, וכמו שהיא מותרת כך הם מותרות (הר"ן). השאלה היא מדוע לא גזרו רבנן על הביצים הללו מחשש שמא יאכלו ביצה שנולדה ביו"ט?

רב יוסף אמר גזירה משום פירות הנושרין: מדובר בתרנגולת העומדת לאכילה שאינה מוקצה, ובשבת או יו"ט לבדם. והביצה שנולדה אסורה (לדעת בית הלל) גזירה שלא יבואו לאכול פירות הנושרין מהעץ, האסורים באכילה משום גזירה שלא יתלוש פירות בשבת מהעץ עצמו.

כולה חדא גזירה היא: אין כאן גזירה לגזירה, משום שכאשר גזרו את גזירת פירות הנושרים כללו בגזירה גם את הביצים, כלומר הגדרת הגזירה היא 'כל אוכל שנושר ממקום גידולו' בין פירות ובין ביצים.